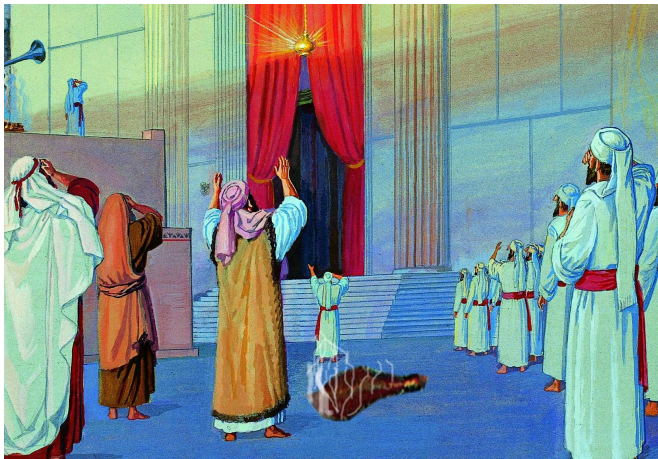

אברים שהושארו בעזרה במשך הלילה ולא הועלו כלל למזבח, נחלקו ראשונים בדינם: יש אומרים שגם בהם עשו חכמים סייג להקריבם עד חצות, אבל אם עבר חצות – בדיעבד יש להקטירם (תוס' בפסחים). לדעה אחרת, החמירו חכמים בסייג זה שאפילו בדיעבד לא יוקטרו (רמב"ם). ושיטת רש"י שלא גזרו חכמים כלל על כך, ומותר לאחר את העלאתם עד סמוך לעלות השחר.

האם מותר לעשות כן (רש"י ורי"ד), או אסור (ראב"ד ושטמ"ק).

אברים קשים לאחר חצות ועודם על המזבח, יש אומרים שראויים הם לתרומת הדשן (פשטות דעת רש"י), ויש הפוסלים אותם לכך, שכן אינם "דשן" (ר"י). לשיטה שלישית, מותר להעבירם לתפוח כדי שיכללו בהוצאת הדשן, אבל לא בתרומה (ר"י הבחור בדעת רש"י).

מערכה רט. עיכול באברים שמנים (פו,ב-פז,א)

אברים שפקעו מן המזבח קודם חצות ושהו ברצפת העזרה עד לאחר עלות השחר. בציוור נראה עלות השחר והנץ החמה במקדש, כאשר הנברשת שתרמה היילי המלכה מנצנצת, ועל פיה יודע הציבור לקרוא קריאת שמע (יומא לו ע"ב). על רצפת העזרה מונח אבר גדול ושמן שפקע מן המזבח. לדעת רב חסדא, אילו אבר זה היה חוזר למזבח קודם עלות השחר – עלות השחר היה מחשיבו כמעוכל. ומאחר שהושאר בעזרה עד אחרי עלות השחר – אין לו זמן מסוים שיחשיבהו כמעוכל, ויש להחזירו למערכה עד שישרף כליל וייעשה דשן.

מדוע עמוד השחר של היום הבא אינו גורם עיכול לדעתו (אם עלות השחר של יום זה לא גרם עיכול; ובניגוד לדעת רבה, שאם חצות זה לא עשה עיכול – חצות הלילה הבא עושה עיכול): עמוד השחר פוסל בלינה רק לגבי קרבנות יום אתמול, ולא בקרבנות הימים שלפני כן, ולכן אין בכוחו ליצור עיכול³.

עוד כתבו תוס' (ד"ה מה חצות, בשם רבי מנחם), שרבה סובר שעמוד השחר אינו עושה עיכול על פי שיטתו להלן

עלות השחר – יש להעלותם.

2. בגמ' בסנהדרין יז,ב נאמר ש"אמרי בי רב" הוא כינוי לרב הונא. בהקשר כאן יש בכך קושי, שרב הונא מסביר את דעת רב חסדא שהיה תלמידו, ובכל זאת תוס' (ד"ה אמרי) סוברים שאכן הכוונה כאן אליו.

3. משמעות הדבר, ש"עמוד השחר עושה לינה – אינו דין שעושה עיכול" אין פירושו שמכך שהוא עושה לינה אנו למדים על כוחו לפסול, ולכן גם יעשה עיכול. הפירוש הוא שמכיוון ש**בפועל** הוא פוסל בלינה – יכול הוא אגב כך גם להחשיב את הבשר הפסול כמעוכל. אבל אם עמוד השחר זה לא פסל בלינה (כי כבר נפסל בלינה בעמוד השחר הקודם) – אינו מעכל.

במשנה (פו,א) נאמר שאברים שפקעו מן המזבח לאחר חצות – נעשתה מצותם, ואין חובה לשוב ולהקטירם, ואין בהם מעילה ("חצות עושה עיכול"). הגמ' (פו,ב) העמידה את המשנה באברים שהחלו להישרף והתקשו, אך לא נתעכלו לגמרי ("שרירי"), וזמן חצות מחשיב אותם כמעוכלים (בניגוד לאברים שלא נשרפו, שעדיין חובה לשרפם כל הלילה; או שנשרפו לגמרי, שאפילו קודם חצות אין חובה להחזירם למזבח). הסוגיה כאן עוסקת במקרה מיוחד של אברים שזמן חצות לא החשיבם כמעוכלים (משום שהיו שמנים, או משום שלא היו במזבח בזמן חצות). אימתי יחשבו כמעוכלים?

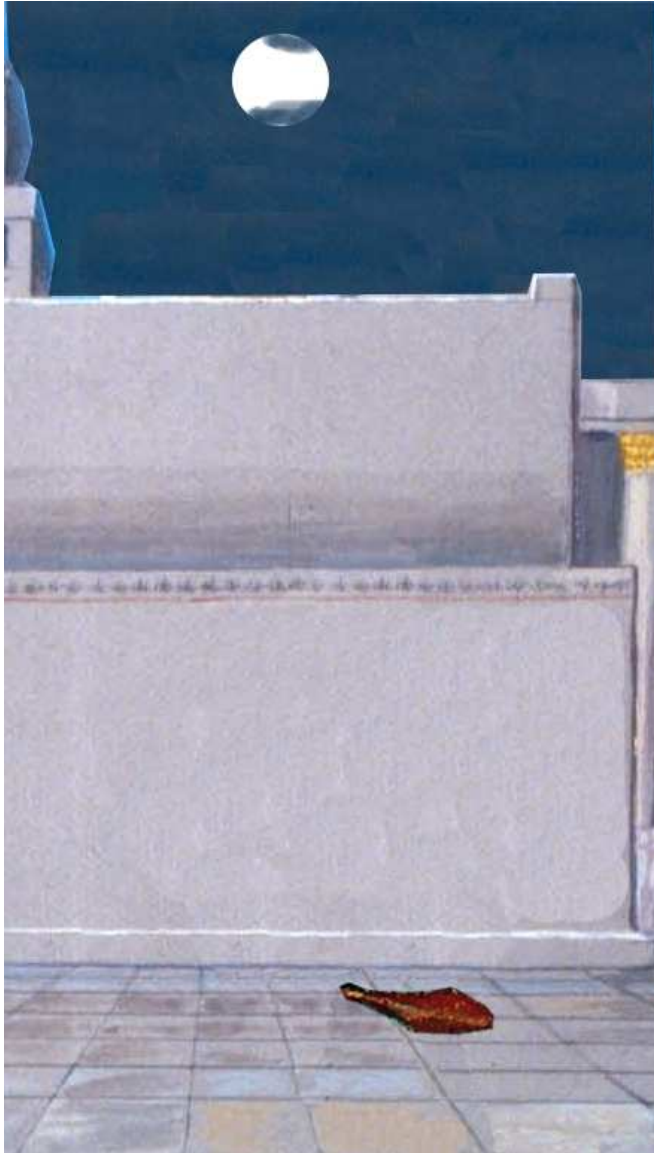
מחלוקת האמוראים

בגמ' מובאת מחלוקת רבה ורב חסדא לגבי אברים שפירשו מן המזבח קודם חצות והחזירן אחר חצות: הכל מודים שזמן חצות לא שינה את דינם (כי לא היו על המזבח, וראה להלן). לדעת רבה לא יחשבו כמעוכלים אלא **בחצות הלילה הבא**, ולדעת רב חסדא יחשבו כמעוכלים כבר **בעמוד השחר של יום זה**. כמו כן נחלקו מה הדין כשהחזיר את האברים הללו לאחר עמוד השחר: לדעת רבה גם במקרה זה חצות שני עושה עיכול, שכן לשיטתו עלות השחר אינו מעלה ואינו מוריד לעניין העיכול, ואילו לדעת רב חסדא, מכיוון שעלות השחר לא החשיבם כמעוכלים (כי לא היו על המזבח באותה שעה) – אין לאברים אלו עיכול לעולם, עד שיעשו דשן (רש"י ד"ה אין בהן)¹.

"אמרי בי רב"² מנמקים את שיטת רב חסדא: מכיוון שעמוד השחר גורם פסול לינה – קל וחומר שיחשיב את האברים כמעוכלים! על פי זה הסבירו תוס' (ד"ה ורב חסדא)

1. לשון רש"י: "וכל [שעה. שטמ"ק] שפוקעין – יחזיר ומועלין בהן עד שיעשו דשן". ומשמע שכך הדין גם אליבא דרבה לשיטתו, שאם פקעו עד חצות שני – יחזיר. רבים הקשו, מדוע חובה להחזירם? הרי אם בעלות השחר לא היו על גבי המזבח – נפסלו בלינה, ואמנם אם עלו לא ירדו, אבל אם שבו ופקעו – כיצד ניתן להחזירם? יש אומרים, שהדבר נובע מדינו של עולא (פה,ב), שפסולים שמשלה בהם האור, אפילו אם ירדו – יש להעלותם שנית (דם זבחים). הדבר אינו מתיישב על פי השיטה (בתוס' פז,א ד"ה וכולן) המחלקת בין אברים שפקעו מאליהם, שלא יעלו, לבין אם הורידם בידיים, שיעלו (וראה לעיל מערכה רה). בחמדת דניאל חידש, שהדין שפסולים שירדו לא יעלו נאמר רק באלו שהיו פסולים עוד בטרם עלו למזבח לראשונה, אבל אלו שהוקטרו תחילה בכשרות ואחר כך פקעו ושהו בעזרה עד אחרי

ביישוב קושיה זו: יש אומרים שעל פי תירוץ הגמ' רבה ורב חסדא לא דיברו כלל על אברים שפרשו קודם חצות, אלא על אברים שמנים על גבי המזבח (מים קדושים, "וכהאי

אברים שפקעו קודם חצות והיו ברצפת העזרה בשעת חצות. רב יוסף קובע שזמן חצות מחשיבם כמעוכלים אפילו אם לא היו על המזבח בשעה זו; אך זאת אם לא היו "שמנים". לפי מסקנת הגמרא, גם רב חסדא סובר כך, ומה שאמר שעיכולם אינו אלא בעמוד השחר הוא באברים "שמנים", כמתואר בציור הקודם.

גוונא איכא בש"ס טובא". בפנים מאירות נקט, שגם לשיטת רב יוסף יש מקום לחלק בין אברים שמנים שעל גבי המזבח לבין אברים שעל הרצפה: באברים שעל המזבח – חצות עושה עיכול למרות שומנם, ובאלו שעל הרצפה – חצות אינו עושה עיכול בשמנים. לדעתו חילוק זה דחוק, אבל

הגורמת לפסול לינה בעלות השחר, על פי הסמ"ק (מצוה רכב): "אין לינה רק מחצי הלילה עד עמוד השחר, והטעם לפי דעתי משום דאז רוח צפונית מנשבת עד הבקר, והכי נמי אמרינן גבי קדשים".

6. כן משמע בפנים מאירות: "והיו שמנים עדיין בחצות", ואם לא כן – לא מובן במה עדיפותו של החצות השני על פני הראשון, ועיין בקרן אורה.

שלינה אינה מועילה בראש המזבח. אם כן ממה נפשך: אם לא היו בראש המזבח – הלינה מועילה לפוסלם, אבל אין עיכול אלא בראש המזבח; ואם היו בראש המזבח – אין כאן לינה⁴.

יש לשאול על דעת רב חסדא "אין בהן עיכול לעולם", מדוע לדעתו חצות השני אינו עושה עיכול? נראה שלשיטתו העיכול בחצות נובע מהתקרבות עלות השחר ("בוקר לבוקר של לילה"⁵), ולפיכך רק ביום הראשון, שבו עלות השחר פוסל בלינה וגורם עיכול (לדעת רב חסדא), גם חצות שלפניו גורם עיכול.

רב יוסף: "חצות עושה עיכול" גם ברצפת העזרה

רב יוסף תמה על הנחת היסוד המובלעת בדברי רבה ורב חסדא, ש"חצות עושה עיכול" רק לאברים שבראש המזבח, ולדעתו דין זה נאמר גם לגבי אברים שבשעת חצות אינם על המזבח (אלא שהיו בו והתחילה בהם הקטרה). הגמ' מביאה כמה חכמים שסברו כרב יוסף, שחצות עושה עיכול גם לאברים שאינם נמצאים על גבי המזבח, ובר קפרא אף שנה ברייתא האומרת כן. על פי זה אומרת הגמ', שאברים שפקעו קודם חצות יצאו בחצות מידי מעילה, ובכל זאת אין נהנים מהם, מדרבנן (דעת רש"י), או אף מדאורייתא (תוס' ד"ה לא נהנין, שאם הוחזרו למערכה – אסורים בהנאה מדאורייתא, כי נעשו לחמו של מזבח).

דין אברים שמנים

מאחר שחכמים רבים סוברים כרב יוסף, תמה רב פפא במה נחלקו רבה ורב חסדא, ואביי השיב לו שנחלקו "בשמנים". רש"י מפרש: "בשמנים – אפילו הוקשו לא הויא עיכול, דשומנן מעכבן מליעשות דשן". פירוש לפירושו: מדובר ב"שרירי", כפי שהעמידה הגמ' את משנתנו, אלא שאברים שמנים במיוחד – מתעכבים מלהישרף כליל, ולכן גם אם נתקשו – חצות אינו עושה להם עיכול, ודינם כאילו היו אברים שיש בהם ממש, עליהם אמרה הגמ' (פוא): "אפילו לאחר חצות נמי". ומכיוון שחצות לא מעכלם – נחלקו רבה ורב חסדא אימתי הזמן הבא בו יחשבו כמעוכלים, אם באותה שעה כבר לא יהיו שמנים, אלא כ"שרירי" רגילים⁶.

על אוקימתת אביי הקשו האחרונים: אם רבה ורב חסדא סוברים כרב יוסף, שחצות מועיל אפילו ברצפת העזרה, מדוע דיברו דווקא על אברים שפרשו מן המזבח קודם חצות? אם באברים שמנים חצות אינו עושה עיכול, אפילו פרשו אחר חצות – יש להחזירם! כמה דרכים נאמרו

4. בחידושי רעק"א כאן הקשה על תוס', מה בכך שאין לינה בראש המזבח? סוף סוף ניתן לעשות קל וחומר: ומה חצות, שאינו עושה לינה, עושה עיכול בראש המזבח; עמוד השחר, שעושה לינה ברצפת העזרה, אינו דין שיעשה עיכול בראש המזבח? יתכן ליישב על פי המתבאר בהערה הקודמת: פסול לינה מצטרף לגרום לכך שהבשר ייחשב כמעוכל, וכשאינו לינה – אין עיכול.

5. כעין זה כתב בטהרת הקודש, שרוח צפונית המתחילה לנשב בחצות היא

הלילה – מועלין בהן, לאחר חצות – אין מועלין בהן, אף על פי שפקעו קודם חצות, כיון שהגיע חצות הלילה נעשו כל האיברים כמי שנתאכלו ונעשו אפר". בפשטות, דין המעילה תלוי בדין ההחזרה, כמבואר במשנתנו, ואם כן מסתבר ללמוד מכאן על כוונתו בהלכות מעשה הקרבנות, שחצות עושה עיכול גם למה שפקע לפני חצות¹¹.

הרמב"ם אינו מזכיר את "אברים שמנים", ולא קובע מתי זמן עיכולם של אברים אלו, האם כרבה או כרב חסדא. יש אומרים, שלדעתו רב יוסף סובר שחצות עושה עיכול אפילו לאברים אלה (ועל כן אמרו "הלכתא כרב יוסף", משום שבנקודה זו הוא חלוק על חבריו, ולא כתוס' ד"ה הלכתא), ופסק כמותו גם בעניין זה, וממילא אין מקום למחלוקת רבה ורב חסדא (חק נתן). פירוש אחר: לדעת הרמב"ם "אברים שמנים" הם אברים שיש בהם ממש (ולא "שרירי" כפירוש רש"י), ובהם סברו רבה ורב חסדא שחצות אינו עושה עיכול אלא עלות השחר או חצות שני. אבל לפי סתמא דגמ' (פו,א), אברים שיש בהם ממש אין בהם עיכול כלל עד שייעשו דשן, וכן הלכה (קדשי דוד).

סיכום

לדעת רבה, אברים שהורדו מן המזבח לפני חצות הלילה, לפני שהתעכלו – יחשבו כמעוכלים רק בחצות שלמחרת. לדעת רב חסדא, אברים אלו יחשבו כמעוכלים בעלות השחר, ואם גם בעלות השחר לא היו במזבח – אין להם עיכול כלל, עד שייעשו דשן.

בפשטות, מדובר על אברים "שרירי", עליהם נאמר במשנה שחצות עושה להם עיכול, אלא שאם לא היו במזבח בשעת חצות – לדעת אמוראים אלו אינם חשובים כמעוכלים, ולפיכך דנו אימתי חל עיכולם. אולם כמה אמוראים סוברים שהדין במשנתנו שחצות עושה עיכול נאמר גם על אברים שלא היו במזבח בחצות. לדעתם, אברים שפקעו לפני חצות והוחזרו לאחר חצות – אין בהם מעילה, אבל אסורים בהנאה (לרש"י – מדרבנן, ולתוס' – מדאורייתא). על פי דבריהם העמידה הגמ' את דברי רבה ורב חסדא באברים שבשעת חצות היו שמנים, ולכן חצות לא עשה להם עיכול. יש אומרים שבאברים שמנים אין עיכול אפילו בהיותם במזבח (מים קדושים), ויש אומרים שרק ברצפת העזרה (פנים מאירות, חמדת דניאל, ועוד).

בחמדת דניאל הסביר טעמו של דבר: אלו שעל המזבח – בחצות נשלם זמן הקטרתם (כדברי הגמ' פו,ב): "חציו להקטרה", ולכן חצות מחשיבם כמעוכלים אף על פי שאינם בגדר דשן, ואם פרשו אחר חצות – אין מצוה להחזירם. לעומת זאת אלו שבזמן חצות לא היו על המזבח לא הוקטרו עד תום זמן הקטרתם, ומאידך גם לא נעשו דשן, ולכן חובה להחזירם⁷. יש מי שחידש, ליישוב קושיה זו, שאין כוונת הגמ' לומר שרבה ורב חסדא סוברים כרב יוסף. לדעתם חצות עושה עיכול רק באברים שעל גבי המזבח, וכוונת רב פפא בשאלתו "רבה ורב חסדא במאי פליגי" היא: באיזה מקרה תהיה נפקא מינה לדין במחלוקתם (עולת שלמה⁸; ולא כתוס' ד"ה הלכתא, שכתבו שעל פי מסקנת הגמ' אין חולק על רב יוסף).

פסק ההלכה

בעניין השאלה האם חצות עושה עיכול למה שברצפת העזרה, הדבר פשוט שהלכה כרב יוסף, אפילו אם רבה ורב חסדא חלוקים עליו (כדברי בעל עולת שלמה הנ"ל). שכן זוהי מסקנת הגמ' (קין אורה). באשר למחלוקת רבה ורב חסדא, מסתבר שהלכה כרב חסדא, שכן "אמרי בי רב" פירשו את טעמו⁹. על פי דברי תוס' הנ"ל, ששיטת רבה נובעת מדעתו שלינה אינה מועלת בראש המזבח, ההכרעה בסוגיה כאן תלויה בהכרעה בסוגית הלינה בראש המזבח, וראה במערכה הבאה על מחלוקת הראשונים בפסק ההלכה שם.

הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות (ו,ג) פוסק: "אברים שפקעו מעל המזבח, אם יש בהן ממש – אפילו פקעו אחר חצות הלילה יחזיר... ואם אין בהן ממש – אפילו פקעו קודם חצות לא יחזיר. נתחרך הבשר ויבש עליהן כעץ ופקעו: קודם חצות - יחזיר, אחר חצות - לא יחזיר". מלשונו לא ברור לגמרי האם ההבחנה בסיפא בין קודם חצות לבין אחר חצות מוסבת על שעת הפקיעה (דהיינו שאם פקעו קודם חצות יחזירם אפילו אחר חצות, וחצות אינו עושה עיכול למה שלמטה מן המזבח) או על שעת ההחזרה (כי חצות עושה עיכול גם למה שלמטה). ומההשוואה ללשונו ברישא: "פקעו אחר חצות" ו"פקעו קודם חצות" משתמע כצד הראשון, שגם בסיפא החילוק הוא בשעת הפקיעה.

אולם בהלכות מעילה (ב,יב) פסק הרמב"ם במפורש כרב יוסף: "עצמות העולה¹⁰ שפקעו מעל המזבח, קודם חצות

7. טעם אחר בטהרת הקודש ובדרכי יושר, ולדעתם זמן חצות פועל פעולה ממשית מסוימת בבשר (ראה לעיל הערה 5), ופעולה זו מועילה כשהיא מצורפת להקטרה.

8. כדבריו משמע בחק נתן בשם "גליון של קלף".

9. בלאו הכי יש אומרים שבעלמא קיימא לן כרב חסדא לגבי רבה, ועל כך ראה לעיל מערכה ח הערה 7.

10. במשנה הוזכר החילוק בין קודם חצות לבין אחר חצות לגבי אברים, ובכסף משנה כתב שהרמב"ם למד מדינים גם לגבי עצמות. אולם הדברים מוקשים מאד: הרי במשנה נאמר במפורש שאין להחזיר עצמות שפקעו, ואחר כך חילקה המשנה לגבי אברים, ומשמע שברישא אין חילוק! וכן מפורש בתוספתא (מעילה א,ז) לגבי גחלת, שאין להחזירה בין קודם חצות ובין לאחר חצות. אמנם רב חנינא מסורא

(פה,ב) העמיד את משנתנו בעצמות שלא משלה בהם האור, ואם משלה – יש להחזירם, אבל הרמב"ם עצמו נראה בבירור שפסק כרב מרי, שעצמות שירדו לא יעלו (הל' פסולי המוקדשין ג,ט לעומת הל' טז שם, וראה לעיל מערכה רה). לפיכך הגיהו כמה אחרונים: "איברי העולה" במקום "עצמות העולה" (ברכת הזבח פו,א וחק נתן פז,א; משנה למלך שם), אלא שלהגהה זו אין אסמכתא מכתבי היד. במרכבת המשנה קיים את נוסח הרמב"ם שלפנינו, ולדעתו הרמב"ם מחלק בין החזרה, שלא נאמרה בעצמות, לבין מעילה, שקיימת גם בעצמות שפירשו (וכן בקדשי דוד כאן, בתירוצו השני), וראה על כך במערכה רז: שיטת הרמב"ם בעצמות העולה.

11. אך עיין במערכה הקודמת, שיש שחילקו בדעת הרמב"ם בין החזרה למעילה לגבי אברים "דאית בהו ממש" אחרי חצות, וראה גם בהערה הקודמת.

הרמב"ם בהלכות מעילה פסק שחצות מועיל גם לאברים שאינם על המזבח. דין אברים שמנים לא הובא בו, ונחלקו

אחרונים האם לשיטתו חצות עושה עיכול גם בהם (חק נתן) או לא (קדשי דוד).

מערכה רי. לינה בראש המזבח (פז,א)

למזבח היא כהקרה מצאנו במנחות (נו,א), לענין איסור חימוץ בקרבנות: "חמיצה בראש המזבח מהו? אשר תקריבו" אמר רחמנא, והא אקרה...". כמו כן ההעלאה מועילה לדין "אם עלה לא ירד", ואפשר להבין שטעם הדבר מפני שזוהי תחילת ההקרה. כך משתמע מתוס' (ד"ה לשלחן), שכותבים שבשולחן הלחם אינו נפסל מפני שינעשה לחמו של שולחן, ואף כאן הרי זה "לחמו של מזבח", שלא שייך בו פסול לינה⁴.

הסבר אחר ליסוד הספק: עניינו של פסול לינה הוא כעין היסח הדעת והזנחת הקרבן⁵. קרבן שהועלה לראש המזבח – אין זו הזנחה, שכן מקום זה מיועד להמתנה לקראת ההקטרה, בדומה לשולחן (חמדת דניאל)⁶. יתכן לדמות זאת לספק בענין הפשט בראש המזבח (פה,א לפי נוסח השטמ"ק אות ו), האם ראש המזבח נחשב כשולחן או כבית המטבחים.

בגמ' בחגיגה (י,ב) נאמר, שמלבד הלאו על הלנת הקדשים יש מצות עשה להקטיר את הקרבן "כל הלילה עד הבוקר" (ויקרא ו,ב). לפיכך מסתבר, שגם לדעת רבה אסור להשהות את בשר הקרבן בראש המזבח שלא לצורך, ומצות עשה להקטירו בלילה. לאידך גיסא חידש המהר"ם שיק (בספרו על תרי"ג מצוות, מצוה צ), שגם לדעת רבא, שיש לינה בראש המזבח, המלין בו אינו עובר בלאו, כי "לא תלין" אינו אלא "בר ממדבחה", כדברי תרגום אונקלוס, אלא שעבר על עשה והקרבן נפסל (ובמנחת חינוך מצוה צ כתב בפשטות להיפך, שלרבא המלין בראש המזבח עובר בלאו).

6. לסברה זו יש אחיזה בלשון רש"י, הכותב שהצד לדמות לקרקע העזרה הוא – "דהא רצפת בנין היא כמותה, ולא כלי שרת לשולחן". הדברים צריכים ביאור, שכן גם אם נחשיב את ראש המזבח ככלי שרת, הרי פסול לינה קיים גם בכלי שרת (עין לעיל כ,א לגבי מי הכיור), ומדוע נדמה את ראש המזבח לשולחן דווקא? בחק נתן משיב בשם 'תוספות חיצוניות', שהדימוי לשולחן דווקא הוא 'משום דמזבח קבוע ושולחן קבוע'. נראה שהדברים מתבארים על פי יסודו של בעל חמדת דניאל: כלי שרת נייד – ההנחה בו איננה נחשבת כהכנה להקטרה, שכן הוא עשוי לשמש להובלת הקודש לכל מקום שהוא. לעומת זאת כלי שרת קבוע יש לו תפקיד מוגדר וקבוע, ולכן ההנחה עליו מהווה הכנה להקטרה. על פי דרכו חילק בחמדת דניאל בין לינה שלפני זמן ההקטרה, שאיננה פוסלת כי היא הכנה להקטרה, לבין לינה שלאחר זמנה, ויישב בכך את קושיית תוס' הנ"ל הערה 2 בענין השולחן, ראה דבריו באריכות.

יש מקום לביאור פשטני יותר של הדימוי לשולחן: הדימוי לשולחן הוא לדין הרגיל של המתנה משבת לשבת (והגמ' מביאה את המשנה על "ימים רבים" לחיזוק בעלמא), שבו חידשה התורה שקרבן ימתין שבעה ימים ולא יפסל בלינה, וכך הוא סדר עבודתו של קרבן זה (אבל כשנעשה שלא כסדר עבודתו – אפשר שייפסל, כפי שתוס' מוכיחים). והוא הדין כאן: התורה פסלה לינה כשהיא השהיה של העבודה, אבל הנחה על גבי המזבח, אפילו בהמתנה ממושכת על גביו, היא סדר העבודה הרגיל במקדש מחמת אילוצים שונים (ראה לשון פירוש רש"י באבות המובא להלן), ולא בזה פסלה התורה.

נאמר בתורה: "ולא ילין חלב חגי עד בוקר" (שמות כג,יח); "ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח" (שם לד,כה). האיסור 'להלין' את הקרבן פירושו להשהות את הקרבנות עד לאחר עלות השחר, ואם הקרבן 'לין' – הרי הוא פסול להקרה. כאשר הקרבן הועלה על גבי אש המערכה, והאש לא הספיקה לכלותו עד הבוקר – ברור שאין בכך איסור, והקרבן כשר להמשך הקרבנות¹. הסוגיה עוסקת בשאלה: מה דינו של קרבן שהועלה לראש המזבח לצד המערכה, ושהה שם עד בוקר? האם יש בכך משום 'לינה', לענין האיסור לעשות כן ופסול הקרבן שאירע לו כן, או שמא אין זו לינה?

מחלוקת האמוראים וטעמיה

בגמ' נאמר שרבא הסתפק תחילה בשאלה זו, ורבה פשט לו שאין לינה מועלת בראש המזבח, אבל רבא לא קיבל את תשובתו, והכריע להיפך. בהצגת צדדי ספקו של רבא אומרת הגמ': "לשולחן מדמינן לה", שלחם הפנים שעליו אינו נפסל בלינה², "או דילמא לקרקע מדמינן".

הגמ' מבררת את התוצאה ההלכתית מן המחלוקת: כשהאימורין נשארו על המזבח – אין ספק שיוקטרו, שהרי אפילו מה שלן בעזרה, אם עלה – לא ירד. המחלוקת מוסבת אפוא על אימורין שלנו על המזבח ואחר כך הורדו ממנו, האם ישוּבו להעלותם³.

יש מהאחרונים שביארו שהשאלה היא האם ההעלאה לראש המזבח נחשבת כבר כתחילת ההקרה (מקדש דוד סי' ד,ה; נתיבות הקודש בשם הגרי"ז). סברה זו שההעלאה

1. מכילתא משפטים שם, וכן באונקלוס: "ולא יבתון בר ממדבחה", וראה להלן דיון בשיטתו.
2. מן הגמ' משתמע שאין כוונתה לדין שהלחם שוהה על השולחן משבת לשבת ואינו נפסל בלינה, שכן זוהי מצותו, ואין מזה ראייה ללינת קרבן מעבר לזמנו הראוי. הגמ' מביאה את המשנה במנחות (פ"א מ"ח) לגבי לחם ששהה אף לאחר השבת, ועליו אומרת המשנה: "אפילו הן על השולחן ימים רבים – אין בכך כלום", ומכאן הראיה שבשולחן אין פסול בלינה. אלא שעל כך תמהו תוס' (ד"ה לשלחן), כי מסוגיות אחרות נראה שהקולא במשנה שם נאמרה רק על לחם שהונח קודם זמנו, ומשום שאין כלי שרת מקדשין ליפסל אלא בזמנם. ותירצו שיש בשולחן קולא נוספת, שאם הלחם נסדר בזמנו לא יפסל עוד לעולם, וראה להלן הערה 6.
3. יש שציינו נפקא מינה גם בהיותם בראש המזבח, אם יוקטרו ככשרים או כפסולים, ויש חילוקים ביניהם לגבי הפשט ולגבי החזרת פוקעין (שפת אמת וחיידושי הגרי"ז).
4. כעין הדין המבואר בגמ' פה,ב, שקדשים שלנו ואחר כך הועלו למזבח ומשלה בהם האור – נעשו לחמו של מזבח, ואפילו אם ירדו – ישובו להעלותם, וכאן נאמר דין זה אפילו קודם משילת האור, לענין שלא יחול עליהם פסול לינה בעודם במזבח (עיין מקדש דוד סי' ו).
5. לשון ספר החינוך בביאור איסור "לא ילין" (מצוה צ): "משרשי המצוה, כי כבוד הקרבן להקריבו בזמנו הקבוע אליו, והמעביר המועד נראה כמתייאש ומשליך הדבר אחרי גורו".